

BAGATELLID * MAAILM

MAILIS PÕLD

vabakutseline

* Edukas pianist Irina Zahharenkova mainekal konkursil Itaalias taas võidukas * Kadunud ja taasleitud Hindemithi teos jõudis esiettekanzeni * Suri 20. sajandi olulisimaid ja isikupärasemaid heliloojaid György Ligeti

• 31. maist 11. juunini Itaalias Ternis 27. korra toimunud rahvusvahelise pianistide konkursi "Alessandro Casagrande" võitis Irina Zahharenkova. Pianist, kes Maarjamaalt kaugel võistlemas käijate hulgas on viimaste aastate arvestuses üks edukamaid ja pärjatumaid üldse. Zahharenkova saavutas võidu 37 osaleja konkurentsis, lisaks peapreemiale (12 000 eurot) kuulus talle ka kaks eripreemiat: parima Mozarti sonaadi ning Casagrande teose tõlgenduse eest, kumbki vääringus 1000 eurot. Neljavoorulise võistluse teise vooru pääses 18, kolmandasse 9 ja finaali 3 esinejat. Finaalis esitas Zahharenkova Chopini Klaverikontserdi f-moll, Dmitri Demjaškin mängis Beethoveni

Neljanda ja Marco Vergini Raveli G-duur kontserdi; Venemaa esindajale Demjaškinile kuulus teine, itaallasele Marco Verginile kolmas koht. Mis laadi konkurss see on, mille eestvedajaks varalähkunud pianisti ja helilooja Alessandro Casagrande (1922–1964) pere ja sõbrad ning toetajaks Umbria regioon ja terasetöötlemiskeskus Terni, linn, kus ühena vähestest Umbria asustatud paigust pole vaja järske mäenõlvi pidi treppidest rühkida, vaid saab enam-vähem sama mugavalt nagu Eestimaalgi ühest paigast teise liikuda? Esimene "Casagrande" sai teoks neljakümne aasta eest, konkurss toimub iga kahe aasta tagant. Täna Itaalias, mis võistlusi täis tipitud nagu eeskujulik rosinasai, on "Casagrande" erakordselt väärikas koht. Kui heita pilk ajalukku, siis leiab kunagiste laureaate nimistust sellised tegelased nagu Alexander Lonquich, Ivo Pogorelič, Boris Petrušanski, Herbert Schuch. Kopsaka preemiara ja hetkerahulduse kõrval tagab võit midagi veelgi olulisemat – edaspidised esinemisvõimalused. Zahharenkova esimese preemiaga kaasneb lähiooagadel mitukümmend kontserti. Loetlen vaid mõne festivali, kus vastsel laureaadil on peatselt võimalik üles astuda: "Kahe ilma" festival Spoleto, mis püsib Gian Carlo Menotti entusiasmil ning uhkustab igati õigustatult esinate superseltskonnaga; Ravenna festival, mille võiks liigitada nn kultuurisildade alla, sest lõppkontsert toimub tavaliselt maailmapoliitika kuumas paigas (kord Damaskuses, kord Egiptuses Püramiidide orus); "Rahvuste festival" Città di Castellos, mille korralduskomisjon on sedavõrd osav, et kui kellelgi teisel ei õnnestu hooaja jooksul näiteks Krystian Zimermani mängima meelitada, siis neil küll; Arturo Benedetti Michelangeli mälestusfestivali Brescias & Bergamos; kontserdid Milanos, Perugia, Roomas.

Žürii (koosseisus Pietro De Maria, Valentin Gheorghiu, Eliso Virsaladze, Jacques Rouvier, Rolf-Dieter Arens ja veel mitmed teised) jäägitult üksmeelsel otsusel (ajakirjandus pidas vajalikuks seda rõhutada!) läks peapreemia Irina Zahharenkovale, kes oma ülipeene ja tundliku mänguga lummas arvukat publikut ning võlus välja spontaanse, marulise ja uskumatult pika aplausi.

"Õnnistagu sind jumal!", lausus Toscanini kord noorele Lorin Maazelile, kellest tänaseks on saanud hilgava karjääriga, kardetud ja armastatud dirigent.

Kõrget lendu Irina Zahharenkovale, kelle õpetajaiks Lilian Semper, Maris Valk-Falk, Mare Ots ja Hui-Ying Liu-Tawaststjerna!

• Pärast kaksikümne aastat kestnud pausi toimus Itaalias New Yorgi Filharmoonia-orkestri turnee (8.–20. juuni), mis omakorda tähendas seda, et ajalooõnguliste heietuste ning kontserdiarvustuste kõrval paisati pressi kultuurikülgedele ka kollektiivi peadirigendi Lorin Maazeli (1930) isik.

"Viieselt oli mul esimene ülesastumine viiuldajana, kaheksaselt juhatasin orkestrit ja aasta hiljem seisin New Yorgis laadal dirigendipuldis," pajatab viimaste väheste šamaandirigentide hulka arvatav Maazel, kelle jaoks kont-

sert tähendab riitust ja orkestrandid initsieeritud. New Yorgi laadaesinemisejärgsest muusikuteest pajatab Maazel nõnda: "Üheteistaastaselt tutvusin ma Toscaniniga. Toscaninis oli uudishimu äratanud ühe kriitiku arvamus, kes nimetas mind "sajandi avastuseks". Toscanini, kes toona seisis NBC eesotsas, kutsus mind oma orkestrit juhutama. Pärast proovi tuli ta minu juurde, paitas pead ja lausus: "Õnnistagu sind jumal!" Proovides kärkis ta orkestrantide peale mis hirmus, tegelikult oli aga uje ja hella südamega, liiati kammitseis teda kehvi inglise keel."

Toscanini õnnistus jäi Maazelit talismanina saatma ning kaheteistkümneaastaselt juhatas ta Lewisohni staadioni vabaõhukontserdil juba New Yorgi Filharmoonia-orkestrit (kavas Beethoveni Viies sümfoonia). Kui Maazelist sai aastal 2002 filharmoonikute peadirigent, polnud koolipoisina juhutatud orkestrantidest enam ühtki elavate kirjas.

Lorin Maazeli ande avastajaks oli isa, kes pani nelja-aastase poisi viiulit ja klaverit õppima ning suunas paar aastat hiljem kodukohas Pittsburghis ka dirigeerimise algtõdesid omandama. Vahepeoikena olgu öeldud, et praegu on Maazeli isa 103 aastat vana ning igati hea terve juures. Legend manipuleeritavast varaküpselt talendist, kes annab aastas loendamatu arvu kontserte, ei käi koolis ega suhtle eakaaslastega ja on kolmeteistkümneaastaselt omadega täielikus vaimses ummikus ehk teisisõnu inimvare, ei pea Maazeli meelest paika. Pigem on tegu stereotüüpse hundijutuga, mida, kui see kord juba ringlemas, on võimatu välja juurida. Tema olevat elanud täiesti tavalise lapse elu, käinud koolis, mänginud sõpradega pesapalli ja esinenud üksnes koolivaheagadel. Viiekümnendate aastate algul debüteeris Maazel Euroopas: ta kutsuti Cataniasse Pierre Dervaux'nd asendama. Kuna 22-aastasele Maazelile võis kõige rohkem pakkuda viisteist, sattus kontserdi eest vastutav "kulturnik" koolipoisi välimusega dirigenti nähes minestuse äärele. Aga et asendusdirigendile asendaja otsimiseks polnud enam aega, leppis ta paratamatusega ja lasi Maazeli pulti. Kontsert osutus tohutult menukaks, ning taas pidi kulturnik paratamatusega leppima.

Lorin Maazel võrdleb dirigendiametit lavastaja tööga, kelle üles-

anne on interpreetid-rollimängijad tervikteksti teenistusse rakendada. Maazeli puhul räägitakse sageli olümposlikust rahust ja hämmastavast enesevalitsusest. Asjaosaline ise tunnistab, et tegelikult olevat emotsioonide taltsutamine nõudnud talt aega ja pühendumist, sest noorena olevat esitatav pigem tema üle võimutsenud. Kuna see mõjus aga äärmiselt kurnavalt, siis hakkas ta tasapisi oma energiat järjest teadlikumalt suunama. Negatiivse külje pealt on Maazelile ette heidetud eklektilist maitset, maestrole on nina alla hõõrutud ka hiigelrepertuaari, milles peituvat varjamatu pealiskaudsuse oht. Mil moel Maazel aga hiigelrepertuaari valdamiseni on jõudnud, jääb arvustajate huviorbiidist paraku välja. Kuidas siis maestro tolle kolossaalse repertuaari õige "hankis"? Maazel kirjeldab seda nõnda: "Noorena ei tundnud ma end kaugeltki igas muusikas koduselt. Ei ma saanud Sibeliusest aru ega osanud valssi dirigeerida... Kahekümne seitsme aastasel otsustasin süüvida eri stiilidesse. Tegelesin aastapäevad ainult prantsuse muusikaga, siis aasta otsa itaalia ooperiga, seejärel vene muusikaga, edasi atonaalse heliloominguga jne." Niipalju siis pealiskaudsusest ja eklektilisusest!

Lorin Maazel nimetab end romantikuks, kes usub armastuse liikuma panevasse ja muusika ühendavasse jõusse. Tal on seitse last, kolme noorema (18, 16 ja 13) emaks näitlejanna Dietlinde Turban. Kuueteistaastane Leslie olevat Maazeli hinnangul väljapaistva heliloojaandega.

*

Täppisteaduslik poeet György Ligeti (1923–2006).

FOTOD INTERNETIST

• Kui mõnd magistri- või doktorikraadi taotlejat peaks kimbutama ideede põud, siis soovitaksin tal teadustöö teemana kaaluda näiteks "Kummalise saatusega helitööd". Milline põnev uurimismaterjal ja avar valikuvõimalus! Põhjusi, miks teosed kaotsi lähevad, on hulgaliselt, oopuste ülesleidmine toimub aga tavaliselt juhuse läbi, järgneb (taas)esiettekanne, kirjastamine, publiku vastuvõtt ja kriitika reaktsioon – eluvõitlus ja oma koha hõivamine kultuurivaramu hulgas. Üheks suhteliselt hiljutiseks leiuks on Paul Hindemithi Kontsert vasakule käele, mille loomisaastaks on 1923, ent mis esmakordselt kõlas aastal 2004. Teos figureeris Hindemithi loomingu koondkataloo-

gis, kuid vähimigi materiaal-visuaalne jälg oli kaotsi läinud. Kontserdi sünnilugu on lahutamatu seotud Austriast pärit Paul Wittgensteiniga (1887–1961), Esimesest maailmasõjast invaliidina naasnud virtuoosiga, kes kõige kiuste jätkas pianistina. Öitsval järjel suguvõsa võsu Wittgenstein sai lubada endale luksust teoseid tellida. Wittgensteini tellimusel on vasaku käe repertuaari loonud Sergei Prokofjev, Richard Strauss, Benjamin Britten ja Maurice Ravel. Hindemithi Kontsert jäi aga Wittgensteini sõrmedest puutumata. Käskiri leiti aastal 2003 Ameerika Ühendriikidest, Wittgensteini lese paberite hulgast. Miks Wittgenstein nimekaimult tellitud tööd laval ei vääristanud? Sellele küsimusele ei oska kontserdi esmaesitaja, pikaajalise haiguse tõttu sundvasakukäe-mängule mõistetud Léon Fleischer vastata, pakub üksnes oletamisi välja, et ehk oli tegu kapriisiga, sest Wittgenstein olnud ju rahulolematu ka Britteniga ("Diversions" vasakule käele ja orkestrile) ning ette jäi kandmata ka Prokofjevi Kontsert.

16. juunil kandis Léon Fleischer Hindemithi Kontserdi esmakordselt ette Prantsusmaal; Fleischeri sõnul on tegu "nakatavalt vaimuka ja inspiratsiooniküllase, oivaliselt orkestreeritud teosega".

*

• 12. juuni pärastlõunal edastas Austria uudisteagentuur teate helilooja György Ligeti surmast. 1923 Transilvaanias, ajaloolisel Ungari ja Rumeenia vahelduvvõimu alal sündinud Ligeti koges juba lapsena, mida tähendab elu kõikuva jurisdiktsiooniga tsoonis. Fašismi kiirmarsi aastail leidis noormees end üleöö töölaagrist, ta vanemad ja sugulased sattusid aga koonduslaagrisse, kust tuli tagasi vaid Ligeti ema. Pärast seda, kui punadiktatuur oli oma võimu 1956. aastal taas tsemendeerinud, lahkus Ligeti Ungarist. Aastast 1967 oli Ligeti Austria kodaanik, aastatel 1973–1989 õpetas Hamburgi Kõrgemas Muusikakoolis heliloomingut, külalisõppejõuna tegutses ta ka Stockholmis. Kaheksakümnendate lõpust alates jagas Ligeti end kahe kodulinna, Viini ja Hamburgi vahel. Ligeti looming ei anna end määratleda ei toonaalse, atonaalse ega postmodernismi kategooria alla. Kui vägisi mingit piiristlust tahta, siis võiks ehk öelda, et Ligetil õnnestus vältida dogmatiseerunud ja eluvõõrast materjalikäsitus. Viiekümnendate lõpu ja kuuekümnendate alguse sümfoonilised teosed ("Apparitions" ja "Atmosphères") paistavad silma ülitiheda polüfoonilise koega, millalgi seitsmekümnendate algul hakkab ta looming muutuma üha läbipaistvamaks ja "meloodilisemaks". Tähtteosed? "Reekviem", "Lux aeterna", "Le Grand Macabre", Etüüdid klaverile...

Ligeti vaimutöö kätkeb täppisteaduslikku poeesiat ja eeldab interpreedilt valmisolekut mängida murdosadega. Seda veidrama vingerpussina mõjub tõsiasi, et Ligeti lahkumisest teada andes ei osanud agentuurid esialgu sedagi täpsustada, millal ja kus pöördumatu sündmus aset leidis.

VIII HIIMUMAA CHAMBER MUSIC DAYS

7. JUULI kl. 19.00 Pühalepa kirikus
 esinevad: AET RATASSEPP, HARRY TRAKSMANN viiul
 MARTTI MÄGI, RAIN VILU vioola
 TEET JÄRVI, MARIUS JÄRVI tsello
 kavas: Brahms, Schönberg

8. JUULI kl. 19.00 Emmaste kirikus
 esineb: SAXEST - saksofonikvartett
 IVO LILLE, VIRGO VELDI,
 LAURI SEPP, MIKAEL MÄGILA
 kavas: Scarlatti, Jeanjean, Heppener, Rivier, jt.

8. JUULI kl. 22.00 Suuremõisas
 esinevad: JAAK, KÄRT, MART ja ANTS JOHANSON

9. JUULI kl. 19.00 Reigi kirikus
 esinevad: PAUL LEENHOUTS, MONIKA RUUSMAA plokkflööt
 PETRA SOMLAI klavessiin
 kavas: TRÉSOR D'ORPHÉE - Purcell, Locke, L. Couperin, jt.

VIII
 HIIMUMAA
 KAMMERMUUSIKAPÄEVAD
 7.-9. JUULI 2006
 Info: www.hot.ee/hiiukammer, hiiukammer@hotmail.ee
 Piletid 50/40/20 müügil kohapeal enne kontserdi algust